

Porozumění textu z pohledu vývojové psychologie

Vlasta Galisová

STŘEDNÍ ODBORNÉ UČILIŠTĚ STAVEBNÍ, OPAVA

DiDAi2!

Didaktické impulsy 2

Ostrava 5. 10. 2019

Porozumění textu

- Porozumění textu je komplexní proces počínající vstupním signálem zrakovým či sluchovým (repcí textu) a pokračující percepcí (vnímáním) textu.
- Recipient na základě percepce identifikuje prvky textu, objektivní reality a vlastní vědomostní struktury a dává ji do vztahů. Teprve potom může dojít k pochopení významu, a dále k pochopení komunikačního záměru mluvčího.

- Dovednost porozumět textu úzce souvisí s vývojem psychických funkcí, kognice, s kognitivními strategiemi.
- Dovednost čtení úzce souvisí s vývojem řeči. Pro obojí je nutné podporující prostředí (Fontana, 2003).
- S nástupem kognitivně orientované psychologie se čtenářská gramotnost chápe více jako zpracování textových informací (Gavora – Zápotočná, 2003, s. 13).

Vymezení pojmů

- **Vývojová psychologie** zkoumá souvislosti a pravidla vývojových proměn v jednotlivých oblastech lidské psychiky (Vágnerová, 2005, s. 11).
- **Kognitivní psychologie** se zabývá otázkou, jak lidé vnímají informace, učí se jim, pamatují si je a přemýšlejí o nich (Sternberg, 2002, s.20).
- Z pohledu kognitivní psychologie se čtení jako proces dotýká jazyka, paměti, myšlení, inteligence, stejně jako vnímání (Sternberg, 2002, s. 168).

Kognitivní vývoj

- Kognitivním vývojem rozumíme od raného dětství se rozvíjející schopnost myslet: učit se, zapamatovávat si a zpracovávat informace, schopnost symbolicky a abstraktně uvažovat, zorganizovat si informace a věnovat náležitou pozornost zpracování informací. Do oblasti inteligence patří též jazykové schopnosti. V širším slova smyslu znamená inteligence schopnost řešit nově vzniklé nebo obtížné situace (Thorová, 2015, s. 245).

Školní věk – střední dětství

- Kognitivní schopnosti ve středním dětství se opírají o konkrétní myšlenkové operace. Dítě pochopilo trvalost vlastností některých předmětů, je schopné uvažovat deduktivně. Kognitivní schopnosti se tříbí, objevují se počátky metamyšlení, multiperspektivy, dítě myšlení používá v širších kontextech (Thorová, 2015, s. 404).
- Strategie uvažování se řídí základními zákony logiky a respektuje vlastnosti poznávané reality (Vágnerová, 2005, s.241).

Vývoj jazykových kompetencí

- Dítě je schopné se vyjádřit o běžných věcech a rozumí verbálnímu sdělení jiné osoby. Mění se způsob, jakým uvažuje o slovech.
- Učí se chápat rozdílnost, podobnost i totožnost významu jednotlivých slov.
- Rozvíjí se syntaktická složka, znalosti gramatiky jsou převážně implicitní (Vágnerová, 2005).

Dospívání - pubescence

- Kvalitativní proměna uvažování, postupné uvolňování ze závislosti na konkrétní realitě, dospívající je schopen uvažovat hypoteticky.
- Připouští variabilitu možností, uvažuje systematičtěji, ověřuje hypotézy, experimentuje s vlastními úvahami.
- Rozvíjí se abstraktní způsob uvažování, induktivní uvažování, kombinační myšlení, pružnost myšlení a změna vztahu k časové dimenzi (Vágnerová, 2005).

Hlavní pokroky

- Objevuje se nový operační systém - formální logické operace (myslet nezávisle na obsahu).
- Průnik do abstraktních pojmů (hmota, čas, pravda, spravedlnost, ...).
- Schopnost psychologického myšlení (jaké jsou pohnutky k jednání, jak se lidé povahově liší, emoční stavy druhých...).
- (Říčan, 2004)
- Zvýšená kritičnost a sebekritičnost, multidimenzionální perspektiva.

Literatura

- CzechEncy nový encyklopedický slovník češtiny [Online]. (2017). Retrieved November 22, 2017, from <https://www.czechency.org/>.
- Fontana, D. (2003). *Psychologie ve školní praxi: příručka pro učitele* (Vyd. 2). Praha: Portál.
- Hartl, P., & Hartlová, H. (2000). *Psychologický slovník*. Praha: Portál.
- Gavora, P. (1986). Žiak a porozumenie textu. *Pedagogika: Časopis pro vědy o vzdělání a výchově*, 1986(3), 297-312. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy.
- Gavora, P. (c2008). *Ako rozvíjať porozumenie textu u žiaka*. Nitra: Enigma.
- Gavora, P., & Zápotočná, O. (2003). *Gramotnosť: vývin a možnosti jej didaktického usmerňovania*. Bratislava: Vydavateľstvo UK.
- Říčan, P. (2004). *Cesta životem*. Praha: Portál.
- Sternberg, R. J. (2002). *Kognitivní psychologie*. Praha: Portál.
- Thorová, K. (2015). *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál.
- Vágnerová, M. (2005). *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Praha, Česká republika: Univerzita Karlova.

